

POROČILO O PROJEKCIJI FILMA IN OKROGLI MIZI O OKOLJSKIH BEGUNCIH z dne 17. 5. 2017

Do leta 2050 bo po predvidevanjih zaradi naravnih nesreč, degradacije okolja, podnebnih sprememb in izčrpavanja naravnih virov prisiljeno iskati zatočišče okoli 250 milijonov ljudi in med njimi bodo tudi državljani globalnega severa.

Društvo za človekove pravice in človeku prijazne dejavnosti HUMANITAS je zato v sredo, 17. maja v Gradu Tivoli organiziralo ogled filma Okoljski begunci, s čimer smo hkrati obeležili tri svetovne dni - podnebnih sprememb, okolja in beguncev. Projekciji filma je sledil pogovor z dr. Vasilko Sancin, profesorico mednarodnega prava na ljubljanski pravni fakulteti in Andrejem Gnezdo iz Umanotere, kjer smo se ukvarjali z vprašanji, kot so: Kdo so okoljski begunci? Zakaj nimajo enakih pravic kot ostali begunci? Koliko jih je danes in koliko jih bo v prihodnosti? Kdo je odgovoren za to, da jih ogrožajo podnebne spremembe in degradacija okolja? In smo oz. bomo morda med njimi tudi mi sami?

V že večkrat nagrajenem filmu, ki je v orisovanju problematike zajel 48 držav, smo lahko opazovali človeški obraz posledic podnebnih sprememb in težave ekonomsko manj razvitega dela sveta, ki se sooča s pomanjkanjem virov za spopadanje s posledicami podnebnih sprememb. Vključil je znanstvenike, politike in druge strokovnjake s področja podnebnih sprememb, kot tudi tiste, ki že čutijo posledice. Prebivalstvo narašča s 70 milijoni na leto, kar pomeni, da nas bo do leta 2050 že 10 milijard, problem pa bo zaradi rasti prebivalstva že za časa našega življenja zavzel resno globalno noto.

Film je okoljske migracije prikazoval kot vprašanje varnostne grožnje, ki naj bi slej ko prej prizadela tako Severno Ameriko kot Evropo zaradi potenciala, da povzroči globalne migracije in obmejne konflikte. Sledila je omemba nekaterih potencialnih rešitev, kot so npr. kvote za države, ki prispevajo največ izpustov toplogrednih plinov in tako ustvarjajo razmere, zaradi katerih so okoljski begunci prisiljeni v beg ter finančna pomoč za njihovo integracijo. Taka pomoč pa je ponovno odvisna od politične volje celotne mednarodne skupnosti, ki pa ima s trenutno ameriško administracijo ponovno tanek led pod nogami. Kot izvor vseh groženj državni varnosti (med drugim tudi terorizma in etničnih napetosti) je bila prikazana omejenost naravnih virov (predvsem zemlje), pri čemer pa prihaja do – zaradi globalizacije – vse bolj intenzivnega trka med neprestanimi premiki prebivalstva in državno suverenostjo, saj so danes meje v primerjavi s stanjem izpred stotih letih strožje oz. stabilnejše in selitve omejujejo. Na primeru Tuvaluja in podobnih otočij je bilo ponazorjeno, kako težavno bo premikati celotne narode, kar bi lahko ob večji pogostosti selitev povzročilo destabilizacijo celotne civilizacije. Vprašanje je bilo samo, koliko takšnih majhnih narodov je za to potrebnih. Naslednja vojna po ustvarjalcih filma torej ne bo vojna med dvema narodoma, ampak človeštvom in naravo.

V pogovoru so nato sogovorniki najprej izrazili nenaklonjenost poudarjanju varnostnega diskurza, saj ta le zakrinka naslavljanje resničnih vzrokov podnebnih sprememb in njihovih posledic ter se nato vrnilo k pomenu opredelitve okoljskih beguncev. Ti bi tako morali biti deležni iste mednarodno pravne zaščite kot begunci, ki so prisiljeni zbežati iz domačega okolja zaradi vere, rase, nacionalnosti, političnega prepričanja in vojnih razmer. Priznanje pravnega statusa okoljskih beguncev je nujno, saj je s tem povezano načelo nevračanja v primeru ogroženosti življenja (33. člen Konvencije o beguncih), ki bi tako začelo veljati tudi zanje na splošno. Dr. Vasilka Sancin je nadalje poudarila, da je ožje poimenovanje okoljskega begunca pomembno za reševanje problema, saj bi širša definicija zagotovila pravno varstvo in

pravice večjemu številu ljudi, čemur države niso naklonjene, zaradi česar bi to lahko odvrnilo njihovo podporo pri oblikovanju mednarodnega sistema varstva okoljskih beguncev. Ravno zato je potreben tudi previden pristop pri zavezujočnosti takšnih aktov, trenutno lahko namreč večje rezultate dosežemo s t. i. mehkim pravom (*soft law*), ki zaobseže večje število akterjev, ker se ti ne ustrašijo ostalih morebitnih posledic pri njihovem neupoštevanju. Prav tako je bolj imeti manj, morda bolj ohlapnih določil, če se ta spoštujejo.

Govora pa je bilo tudi o zgodovinski odgovornosti ekonomsko najrazvitejših držav, ki so odgovorne za večino toplogrednih plinov, do držav, katerih izpusti so zanemarljivi, a so jih podnebne spremembe najbolj prizadele. Slednje nimajo na voljo sredstev za uspešno spopadanje s posledicami podnebnih sprememb, zato bi ekonomsko najrazvitejše države morale prevzeti odgovornost za posledice njihovega modela ekonomskega razvoja ter državam, ki so jih podnebne spremembe najbolj prizadele, plačati stroške blaženja in prilagajanja na podnebne spremembe. Vendar se največje države onesnaževalke okolja zaradi pomanjkanja mednarodno-pravnega sankcijskega mehanizma tej odgovornosti izogibajo. Velika gospodarstva, kot je kitajsko, umazano industrijo namreč celo selijo na afriško celino. Dr. Sancinova je zaključila, da celovite mednarodno pravne rešitve zaenkrat ni za pričakovati, še dalje pa se je potrebno posvečati njenemu iskanju na področju temeljnih človekovih pravic.

Pri tem so sogovorniki pod moderatorstvom Mance Šetinc Vernik iz Društva Humanitas povedali še, da ograjevanje in zidovi na dolgi rok ne vzdržijo – niti pri trdnjavi Evropske Unije niti kje drugje. Za osvetlitev hipokrizije zahodnega sveta so povedali, da 86 % vojnih beguncev gostijo države globalnega juga, mi pa se še naprej odzivamo le s kratkoročnimi parcialnimi rešitvami. Na tem mestu je Andrej Gnezda dodal, da kapitalistični model stalne rasti, ki sovпада z našim načinom življenja, ne more vzdržati. Kapitalizem namreč vrzel med 'razvitim in nerazvitim' svetom le še pogloblja in povzroča katastrofe, s katerimi se drugi niso sposobni kosati, saj ogrožajo življenje in sposobnost preživetja. Kot je bilo poudarjeno tudi iz občinstva – imamo le en pašnik in eno zemljo, za katero je treba najti skupne rešitve, saj gre za našo skupno prihodnost in prihodnost naših potomcev. Nagrabljene vire bi bilo potrebno vrniti ljudem, da bi ti lahko od njih živeli, in kot pravi Lučka Kajfež Bogataj, je čas, da se naučimo prilaganja – ne nujno na slabše, le na drugačno okolje.

Tako smo v pogovoru, ki je sledil, prišli do ugotovitev, da je čas, da se upremo potrošniški kulturi in ponovno začnemo slediti načelu »Manj je več!«. Zato je po besedah Gnezde potreben nov gospodarski model, ki bo temeljil na ekonomski demokraciji, opolnomočenju in povezavah lokalnih skupnosti, lokalizaciji proizvodnje hrane, lokalnem razvoju ter skupnostnem upravljanju virov na vzdržen in sonaraven način, ki bo vodil v celovito in trajno blaginjo za vse. "To bi morala biti družbenopolitična prioriteta današnjega obdobja," poudarja Gnezda.

Ukrepanje bo namreč potrebno v vsakem primeru, in bolje je, da to storimo zdaj – v zadnjem klicu za človeštvo. Naslednje generacije nas bodo namreč vprašale, kaj smo storili, "ko smo čas še imeli".

Za konec smo ugotovili, da okoljski aktivisti in posamezniki, kjer smo izpostavili aktualen primer Eko kroga (in Uroša Macerla), očitno imajo pomemben vpliv, saj se jih v določenih državah eliminira bolj zavzeto kot borce za človekove pravice. Četudi smo močnejši v skupini, pušk tako le ni še čas vreči v koruzo, niti za posameznike ne.

Iris Šömen, prostovoljka Umanotere